

Kajsa Tönnesson
Chef Havsmiljöinstitutet
Box 260
SE-405 30 Göteborg
Tel +46 31 7861259
kajsa.tonnesson@havsmiljoinstitutet.se

2017-12-15, dnr 12/17

Havs- och Vattenmyndigheten
havochovatten@havochovatten.se

Havsmiljöinstitutets svar på Havs- och Vattenmyndighetens ”Information om regionala bedömningar av miljötillståndet i Östersjön och Nordostatlanten och inbjudan till att lämna synpunkter”

Havsmiljöinstitutet har tagit del av dokumenten och genomfört en granskningsprocess gällande OSPAR ”Intermediate assessment 2017” (<https://oap.ospar.org/en/ospar-assessments/intermediate-assessment-2017/>) och HELCOM ”State of the Baltic Sea” (<http://stateofthebalticsea.helcom.fi>). Processen har inneburit att (1) dokumenten har via interna kanaler uppmärksammas och distribuerats till samtliga relevanta forskare på de enskilda lärosätena, (2) lärosätenas regionala enheter har sammanställt inkomna synpunkter från enskilda forskare och (3) Havsmiljöinstitutets kansli har organiserat ett gemensamt möte för en övergripande och jämförande diskussion av de båda bedömningarna. Resultaten av denna process vidarebefordras härmed som en övergripande och jämförande kommentar (detta dokument) och i form av dokument med kommentarer från enskilda forskare med hjälp av de angivna mallarna (dessa vidarebefordras huvudsakligen utan att Havsmiljöinstitutet värderat eller modifierat dem).¹

Den övergripande diskussionen kring de två rapporterna antyder betydande olikheter mellan de två bedömningarna. Dessa kan till viss del förklaras av skillnader geografisk omfattning mellan OSPAR- och HELCOM-områdena, men även skillnader i presentationsform, metoder för integrerad bedömning, urval av indikatorer och ambitionsnivån när det gäller geografisk upplösning gör att det samlade intrycket är splittrat. Överlag ger HELCOMs bedömningsprocess ett mer ”moget” och fullständigt intryck än OSPARs. Det finns även synpunkter på utfallet och underlaget av för statusbedömningarna i Bottniska viken, såväl som i Västerhavet. Detaljerade kommentarer på dessa återfinns i de bifogade svarsformulären medan de viktigaste övergripande synpunkterna utvecklas i punktform nedan. Dessutom ber vi att få

¹ Arbetet har koordinerats av Mats Lindgarth (Havsmiljöinstitutet / Centrum för Hav och Samhälle vid Göteborgs universitet). Vid det gemensamma mötet deltog även Johan Wikner (Umeå Universitets Marina Forskningscenter), Richard Emmerson (Havsmiljöinstitutets kansli) och Per Moksnes (Centrum för Hav och Samhälle vid Göteborgs universitet). Viss kommunikation i frågan har även skett med Carl Rolff (Stockholms Universitets Östersjöcentrum), men synpunkter från den interna processen på Stockholms Universitet (främst rörande HELCOM-området) framförs enligt uppgift i ett separat remissvar. Detta innebär också att Havsmiljöinstitutets synpunkter främst rör övergripande frågor och detaljerade kommentarer på Bottniska viken och Västerhavet.

återkomma med ytterligare detaljerade kommentarer på den relaterade inledande bedömningen enligt havsmiljödirektivet i april 2018.

1. Presentationsformen

Båda bedömningarna presenteras i ett web-format. Detta är säkert kostnadseffektivt, ger möjligheter till mer detaljerad redovisning av bakgrundsrapporter etc. och ökar tillgängligheten på ett sätt som tilltalar vissa läsare, men det finns dock vissa risker när det gäller rapporteringens översiktlighet och struktur. I många avseenden har HELCOM lyckats bättre på dessa punkter. Detta beror på att HELCOM även ger en samlad utskriftsvänlig pdf-version med samma (?) innehåll som web-versionen, har en innehållsförteckning, numrerad kapitelindelning och löpande numrering av figurer. Om man som läsare skall på ett enkelt skaffa sig en överblick och en samlad bild av bedömningarna är detta ett måste. Vissa bedömare i gruppen menade att avsaknaden av alla dessa strukturella markörer betydligt försvårade bedömningen av OSPAR-rapporten och bidrar till svårigheter att komma med konstruktiva kommentarer eftersom det rådde stor osäkerhet huruvida man missat viktig information, som behövde aktiveras via klickande mitt på sidan eller på någon annan nivå i en hierarki som varierade mellan olika delar. Dessutom finns det en rad praktiska problem på grund av att man måste vara ansluten till internet när man granskar och att man inte kan göra kontinuerliga anteckningar och markeringar vid genomläsning. Detta var ett mycket stort problem med OSPAR-rapporten och ett klart steg bakåt jämfört med OSPAR QSR2010 (<https://qsr2010.ospar.org/en/index.html>).

2. Integrerad bedömning

Även om det finns problem och svårigheter med att integrera olika ekosystemkomponenter och indikatorer till sammanvägda bedömningar, är hela syftet med en "integrated assesment" att man skall få en samlad, förenklad bild av tillståndet i ett relevant område. I detta avseende är ambitionsnivån och värdet av HELCOMs arbete större än vad som presteras av OSPAR. För exempelvis biodiversitet finns en översiktlig, samlad bedömning av status i 17 olika delområden med en enkelt tillgänglig bakgrundsrapport som redovisar indikatorer och sammanvägningskriterier. Dessa kriterier kan visserligen ifrågasättas och kanske inte är helt rättvisande i alla miljöer, men eftersom metodiken och dataunderlaget (?) är transparent är bedömningarna möjliga att begripa, kontrollera och modifiera om detta skulle bedömas nödvändigt.

I kontrast till detta hänvisas man i OSPARs ansats till att klicka sig fram via fem olika ingångar i "Biodiversity status" till ett varierande antal ingångar som sedan visar sig motsvara en eller flera MFSD-kriterier från en eller flera deskriptorer. Exempelvis kan

man välja ”.../Biodiversity status/ Habitats / Changes in Phytoplankton Biomass and Zooplankton Abundance/” där man hittar information om:

- D1 - Biological Diversity (D1.6 - Habitat condition, D1.7 - Ecosystem Structure)
- D4 - Marine Food Webs (D4.1 - Productivity (production per unit biomass) of key species or trophic groups).

På denna sida presenteras sedan en relativt omfattande metodbeskrivning när det gäller data insamling och –hantering med ganska hög teknisk nivå (om man klickar på en länk), mycket förkortningar, hänvisningar till vetenskapliga publikationer och 21 olika grafer på tidsserier från stationer och områden (?) med varierande geografisk täckning. På det hela taget är det en mycket hög detaljnivå på presentationen och bristen på syntetiska analyser och illustrationer gör det svårt att tolka slutsatserna ens inom en och samma indikator.

Det är kanske svårt att göra en rättvis beskrivning av upplägget men syftet med detta exempel var att illustrera hur oerhört svårt det är att få en överblick av strukturen och framför allt svårigheten att få en samlad bild av biodiversitetstatusen i denna presentation. Kanske är en del av dessa problem kopplade till presentationsformen (se punkt 1), men även det faktum att det inte finns en transparent metod för integrering leder till att det är svårt att bilda sig en övergripande bild av tillståndet. Dessutom leder den onödiga detaljgraden till att det är svårt att få en geografisk bild ens av enskilda komponenter (se även punkt 3 nedan).

3. Geografisk upplösning

Ambitionsnivån inom OSPAR är att beskriva vissa delar av de fem OSPAR-regionerna. Dessutom presenteras ett antal mer eller mindre heltäckande kartor. Kvaliteten och underlaget för de senare är oftast svår att bedöma men gissningsvis tål dom inte speciellt bra att man zoomar in på detaljer i områden som exempelvis de svenska delarna av Skagerrak och Kattegat och dess värde som detaljerat underlag för slutsatser om tillstånd i begränsade områden är sannolikt begränsat. Som kontrast visar HELCOM tillståndsklassningar för enskilda biodiversitets- och andra indikatorer i upp till 17 olika delområden samtidigt som man ger en uppfattning om kvaliteten på klassningen (d.v.s. konfidens, antal indikatorer och geografisk representativitet). För svenska förhållanden blir skillnaden tydlig om man studerar bedömningarna i Kattegat som omfattas av båda bedömningarna. Det är betydligt lättare att få en bild av tillståndet i området genom att studera HELCOM-rapporten än från OSPARS motsvarighet.

4. Slutsatser kring tillstånd i svenska havsområden

I båda de områden som studerats lite mer intensivt i Havsmiljöinstitutets granskningsprocess, Bottniska viken och Västerhavet, finns det bland experterna en

uppfattning om att brister i kunskaper kring naturliga miljöförhållanden, utbytesprocesser och historiska nivåer på vissa indikatorer leder till felaktiga statusklassningar. I Bottniska viken leder detta till att status framstår som sämre än vad man förväntar sig erfarenhetsmässigt (detta gäller såväl näringsämnen, syreskuld som Secchi). I Västerhavet påverkas bedömningarna av status för biodiversitet avsevärt av att indikatorer som speglar exempelvis areell utbredning av bentiska arter och biogena habitat ej är inkluderade. Även om kunskapen om dessa är bristfällig anses utbredningen av flera av dessa vara historiskt små (inklusive flera s.k. OSPAR-habitat). På grund av det bristande urvalet av indikatorer, framstår därför den övergripande bedömningen av status för biodiversitet som bättre än dom borde med ett mer fullständigt urval. Till mer omfattande synpunkter om tillståndet i Svenska vatten hoppas vi kunna återkomma i kommande samråd kring havsmiljödirektivets inledande bedömning under 2018.

Beslutet har tagits i samråd med Havsmiljöinstitutets ledningsgrupp.

Havsmiljöinstitutet är ett samarbete mellan Göteborgs universitet, Stockholms universitet, Umeå universitet, Sveriges lantbruksuniversitet och Linnéuniversitetet.

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Kajsa Tönnesson'. The signature is fluid and cursive, with the first name 'Kajsa' written in a larger, more prominent script than the last name 'Tönnesson'.

Kajsa Tönnesson, Havsmiljöinstitutet

Göteborg den 15 december 2017